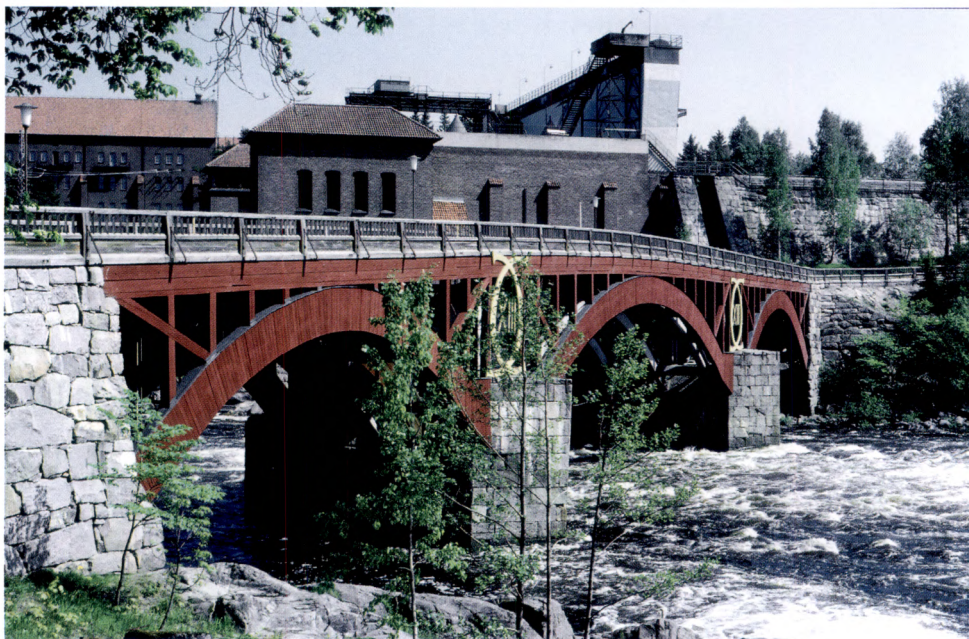

Älvkarleby hembygdsförening

Arbetarna vid Kronsågen, som anlagts vid Älvkarlebyfallen troligen på 1500-talet, omskrevs på 1700-talet av Carl von Linné på väg till Lappland – ”vatnet blifwer hwitt, brusar som i raseri, ja kastar dropparna ett par alnar i wädret. Sågskäraren, som alltid skall stå wid en sådan rök, ansåg jag blek.” Dalälven har spelat en viktig roll i nästan 1 000 år och påverkat bygden på olika sätt med början på 1100-talet och bråket om laxen, vars uppstig i älv hindrades. På 1400-talet gjorde ”hesenkärar” och ”färnebönder”, d.v.s. boende i Hedesunda och Österfärnebo, uppror. De vandrade till Älvkarleby och brände och slog sönder alla fiskeredskap. I slutet på 1600-talet var det dalkarlarnas tur. De kom för att bygga en ny fåra åt älven. Arbetet pågick i flera år, men männen stötte på urberget och gav upp. Den väldiga grop som de hade grävt finns kvar än idag och kallas Dalkarlsgröpen.

Foto H. Reimers 1911. Text Britt-Marie Strand.

Dalälven var både en vän och en fiende. Den betydde bl.a. laxfiske och transportled, men också ett hinder vid resor till och från Mellansverige. Flera försök att bygga en bro gick i stöpet och samtidigt inträffade flera olyckor vid överfart med färja. De farliga älvöverfarterna togs upp av Olof Forsgren, bruksbyggmästarson född i Älvkarleö, med grosshandlare Ennes i Gävle. Ennes erbjöd sig att skaffa fram pengar om Forsgren åtog sig att bygga bron. På våren 1815 påbörjade Forsgren byggandet med 60 inledda leksandskarlar plus lokal arbetskraft under ledning av Ris Erik Larsson och 1816 invigdes Carl XIII:s bro.

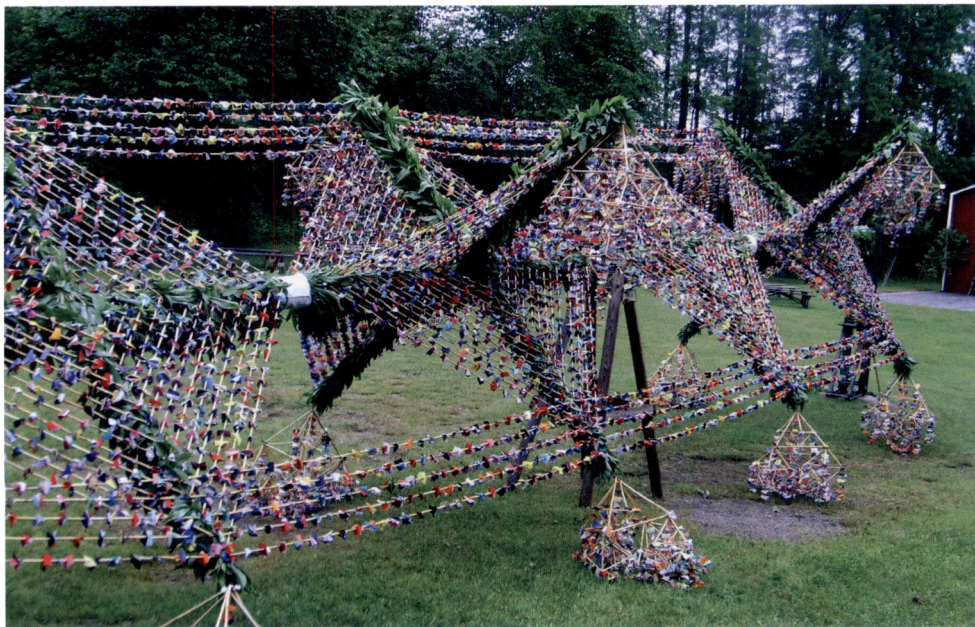
1898 presenterades det första förslaget på byggande av Älvkarleby kraftverk och den 17 juni 1915 släpptes strömmen ut på nätet. Älvkarleby förser idag 102 000 hushåll med el. En dag om året, på Fallens Dag som alltid infaller söndagen före midsommar, släpps vattnet på i full styrka.

Foto Ola Ehn 1979, Upplandsmuseet. Text Britt-Marie Strand.

Från 1880 och under drygt hundra år framåt var Laxön platsen där Svea Ingenjörstrupper var förlagda sommartid för att öva broslagning i forsande vatten vid Sand nedströms fallen. Militärens närvaro skapade arbetstillfällen och utgjorde också ett spännande och uppskattat inslag i samhället. Man förflyttade sig till och från övningsplatsen marscherandes och sjungandes. På ön fanns en dansbana och dit lockades under alla år traktens damer. Inte sällan har två generationers kvinnor, mor och dotter, dock vid skilda tillfällen, svängt sina ben på Laxön. Några fångades av älvkarlebyflickor och blev kvar.

Foto Carl Larssons Fotografiska ateljé AB 1944. Text Britt-Marie Strand.

Över Ålands hav har den kommit, midsommarstången. Fiskare från Gårdskär tog med sig traditionen och den togs sedan upp av Älvkarleby hembygdsförening. Stången har formen av en fartygsmast som först kläs/lindas med liljekonvaljblad. Därefter kommer de s.k. seglen och långramsen och sist de stora kronorna, tolv till antalet och representerande årets tolv månader. Materialet är vassrör och tyglappar i olika material och färger. Älvkarleby hembygdsförening har firat midsommar med den vackra och unika majstången lika länge som föreningens festplats har funnits, d.v.s. sedan år 1930. Tyglapparna är totalt cirka 80 000 till antalet. Stången kläs två kvällar före midsommarafton. Klockan 15.00 på midsommaraftonen börjar festligheterna med dans och lekar och servering av hembygdsföreningens specialare; gravad lax på knäckebröd.

Foto Älvkarleby hembygdsförening 2017.

Text Britt-Marie Strand.